Karel Holzer, nar. se r. 1854, zemř. 28. IX. 1912. Jeho manž. byla Jana, roz. Picková r. 1858, zemř. 23. IX. 1909. Děti: Rudolf, nar. 24. VIII. 1882, komptoiristka, zemř. 5. XII. 1908, Theodor a Eduard.

Theodor Holzer, nar. se dne 2. V. 1884, vzal si za manž. Annu, roz. Neustadtlovou. Děti: Helena, nar. dne 7. VI. 1914, Valerie, nar. dne 7. IV. 1916 a Karel, který se nar. dne 16. V. 1923.

Eduard Holzer, nar. se dne 23. IX. 1886, jeho manž. je Hermína, roz. Poláková z Čechtic. Děti: Miloslav, nar. dne 17. I. 1912, Hana, nar. dne 5. XI. 1913 a Marie, nar. dne 24. VI. 1922.

Rodina Skallova.

Dne 1. XI. 1901 přistěhovala se do S. rod. Mořice Skally, jenž pochází ze Stádlece, je obch. a maj. pletárny ve vlastním domě č. 38. Jeho manž. je Arnošta Weissensteinová z Jihlavy.

Děti: Vilma, provdaná za Jindřicha Reisse, kapitána, má dvě dcerušky, Nelly, nar. dne 16. II. 1922 a Eriku, nar. dne 6. I. 1925.

Eliška, nar. dne 8. VI. 1902. Anna, nar. r. 1904, zemř. r. 1905. Božena, nar. dne 23. V. 1906, zemř. dne 7. VII. 1932. Pavel, nar. dne 2. X. 1908, je nyní doktorem lékařství. František, nar. dne 21. II. 1913.

Rodina Herrmannova (Bondy)

Ve S. v Dolní ulici č. 92 založil obchod vejci, máslem a houbami Markus Bondy, nar. dne 15. XII. 1856 v Lipnici; zemř. 12. VI. 1923. Byl dvakrát ženat, druhou manž. byla Terezie, roz. Moravcová. Děti z 1. manž.: Olga, nar. 8. XII. 1881, zemř., Anna, nar. dne 14. IV. 1885, Rudolf, nar. 27. X. 1886, zemř. r. 1932, Alfréd, nar. 20. X. 1888 a Eugen, nar. 28. VIII. 1890, zemř. Z 2. manž.: Božena, nar. 13. III. 1893 a Karel, nar. 20. VI. 1895.

Dcera Božena provdala se za Rudolfa Herrmanna, jenž vede dále obchod po svém tchánovi. Mají syna Jiřího, nar. dne 17. VIII. 1920.

Rodina Neustadtlova

pochází z Hraběšína, je nyní ve S. a jedna linie byla také v Kunemili.

Josef Neustadtl, hostinský v Hraběšíně, měl 2 syny, Karla a Emanuela.

Karel Neustadtl nar. se r. 1845, byl hostinským v Kunemili č. 42 a zemř. 2. I. 1895 tamtéž. Manž. jeho byla Marie, roz. Picková. Měli děti: Bertu, nar. 17. IV. 1880, dvojčata Annu a Pavlínu, nar. 8. I. 1882, Rudolfa, nar 17. IX. 1884, zemř. 7. IV. 1911, Annu, nar. 13. VII. 1887, druhá dvojčata Růženu a Boženu, nar. 10. I. 1890, a Bohumila, nar. 18. IX. 1892, zemř. 28. II. 1919.

Emanuel Neustadtl nar. se r. 1847, byl hostinským zprvu v Hraběšíně, později v Chejstovicích. Jeho manž. Josefa, roz. Meislová, měla po svém bratru najaté mostní mýto ve S. č. 104, které převzal potom syn Gustav Neustadtl, nar. 14. IX. 1879 v Hraběšíně. Vzal si za manž. Annu, roz. Mahlerovou. Měli děti: Josef, nar. 16. I. 1911, zemř. 2. II. 1911, Marii, nar. 1. II. 1912, Leo Emanuela, nar. 19. V. 1913, Helenu Leopoldinu, nar. 3. X. 1915, a Jana, nar. 20. VII. 1922.

(Budova mýta bývala původně dřevěná, později zděná. Gustav Neustadtl ji koupil od vrchnosti a přistavěl ji při zřízení nového betonového mostu. Nájemci mýta předtím byli Meisl a Stein.)

Leopold Vrba

provozoval povozničtví v č. 176 na Malé straně Pocházel z Dědic (okr. Čáslav). Nar. 14. ledna 1859, zemř. 24. III. 1933. Jeho manž. Františka zemř. 4. I. 1925 ve S.

Rodina Herrmannova.

Rodina tato pochází z Přestavlk, kdež v č. 68 bydlel Gabriel Herrmann, familiant a vinopalník, se svou manž. Rosalií, roz. Mayslovou z Ronova. Měli 2 syny.

Jejich první syn Vilém Herrmann najal si vinopalnu č. 172 a 177 ve S. Za manž. měl Barboru, roz. Mayslovou z Herálce. Děti: Annu, nar. 17. III. 1843, zemř. 9. IV. 1845, Marii, roz. 11. IX. 1844, Aloisii nar. 7. VIII 1846, zemř. 7. XII. 1847, a syna Josefa, nar. 11. III. 1849. Děti: Richard, Emilie, Vilémína, Františka a Adolfína. Tato linie Herrmannů se dále ve S. nevyskytuje.

Druhý syn Gabriela Herrmanna, Josef Herrmann, nar. r. 1817, zemř. 16. II. 1878, byl hostinským v č. 114 ve S. Jeho manž. byla Růžena Seewaldová, nar. 2. IV. 1827, zemř. 8. VIII. 1896. Měli 2 syny, Mořice a Adolfa.

Mořic Herrmann, nar. 21. IX. 1848 v Zájezdci, zemř. 29. I. 1928 ve S. Jeho choť byla Klára, roz. Müllerová r. 1854, zemř. 18. II. 1931. Bydleli v č. 172 ve S. Měli 8 dětí: Kamilu, nar. 26. VI. 1872, zemř. 30. I. 1873, Františku, nar. 9. VI. 1873, Rudolfa, nar. 16. XI. 1874, Olgu, nar. 15. XII. 1876, Josefu, nar. 22. IV. 1878, Arnoštu, nar. 8. V. 1881, zemř. 22. V. 1882, Annu, nar. 26. V. 1884, provdanou za Rudolfa Müllera, a Jiřího, nar. 1. IX. 1887.

Druhým synem Josefa Herrmanna byl Adolf Herrmann, jenž byl hostinským v č. 114 a za manž. měl Klaudiu Čapkovou z Ousobí. Děti: Marta, nar. 15. II. 1890, Josef, nar. 26. VI. 1891, Otto, nar. 12. II. 1893, zemř. jako oběť války 24. IX. 1915, Arnošt, nar. 21. X. 1894, Eliška, nar. 29. IV. 1898, Pavlína, nar. 18. I. 1901, Jiří, nar. 28. V. 1904, Anna, nar. 28. VII. 1905, Irma, nar. 18. VI. 1907, Pavel, nar. 28. VII. 1909, zemř. 1. VII. 1910, a Karel, nar. 28. X. 1914.

Rodina Mahlerova.

Josef Mahler na Lipnici a manž. Terezie roz. Bondy měli syna Adolfa, roz. dne 4. V. 1848, jenž vzal si za manž. Kláru, nar. 20. XII. 1849, dceru Abrahama a Sáry Meisslových ze S., dříve ve Věži. Bydleli postupně v č. 17, 93 a 193.

Děti: Berta, nar. 3. ledna 1876, provdaná Kunmermannová ve Vídni, Robert, nar. 28. I. 1878, Gustav, nar. 19. V. 1879, Kamila, nar. 26. VIII. 1880, provdaná Strassbergová v Rakousku, Oskar Josef, nar. 21. XI. 1881, žijící ve Vídni, František, nar. 2. VII. 1883, Eugen, nar. 31. I. 1885, úředník v Bratislavě, Artur, nar. 27. XI. 1886, zemřel, Anna, nar. 3. III. 1888, provdaná Neustadtlová ve S., Zdenka, nar. 22. V. 1889, Marta, nar. 28. II. 1891, žijící v Americe, Lidmila, nar. 1. IV. 1892, provdaná Schwartzová, a Jan, nar. 6. IX. 1897, zemřel.

Ze synů žijí ve S. n. S. Robert, Gustav a František. Robert Mahler, maj. kamenického závodu, bydlí v č. 284, manž. jeho je Anna, roz. Nettlová z Trutnova. Děti: František Josef, nar. 15. IV. 1911, a Gertruda, nar. 23. X. 1913.

Gustav Mahler, kamenický mistr, bydlící v č. 329, má manž. Františku, roz. Müllerovou ze S. Děti: Jiří, nar. 10. VIII. 1908, též kamenický mistr, Jaroslav, nar. 20. III. 1910, Růžena, nar. 7. VIII. 1912, provd. za Jiřího Saluse, a Leopold, nar. 1. III. 1920.

František Mahler, maj. elektrického závodu v č. 193 ve S. Manž. Anna, roz. Karpelesová z Prahy. Děti: Jiří, nar. 25. III. 1919, a Zdeněk, nar. 26. XII. 1920.

Rodina Krausova.

Tato rod. je úzce spřízněna s jinou větví rod. Ohrensteinové. Jakub Ohrenstein z Pohledě, nar. v Sedmpanech r. 1816, zemř. 9. I. 1882, měl syny Joachyma a Aloise a dceru Rosalii. Tuto vzal si za manž. Hynek Kraus a měli 3 děti, Josefu, Eduarda a Josefa. Josef Kraus, obch. a maj. pletárny v č. 203 ve S., má za manž. dceru Joachyma Ohrensteina Žofii. Jejich synem je Ladislav, nar. 30. VIII. 1904.

Rodina MUDr. Alfréda Weinsteina.

Pochází z Tábora. Do Světlé se přistěhovala r. 1923 a vlastní nyní dům č. 228.

MUDr. Alfréd Weinstein nar. se dne 13. I. 1891. Chotí jeho je Marie, roz. Mayerová, nar. dne 3. II. 1900. Mají dceru Věru, nar. dne 22. VIII. 1922.

MUDr. Weinstein je jako starosta v čele města a starostou Sokola. Patří mu též velkostatek Hamry u Hlinska.

VII. Závěr.

Ke konci této stati srovnáme význam Židů světelských před r. 1800 a nyní r. 1933.

Vidíme veliký rozdíl. Tehdy z milosti vrchnosti trpění nájemci (familianti, Schutzjuden, Bestandleute) na Malé straně shromažďovali jako pilné včelky med pro své pány, kteří ve formě daní a různých poplatků jim med odnímali, nepřejíce jim při tom zprvu ani právo míti vlastní dům, ani volnost bydleti jinde v městě, ba často násilím a s potupou je do části k bydlení vykázané vraceli.

Neúmornou přičinlivostí a hlavně velikou šetrností vybojovali si Židé celkem v nepřátelském prostředí nového společenského postavení a zvláště zde ve S. dosáhli opravdu nadobyčejného a skvělého úspěchu: Majitelem zámku a panství je nyní továrník z Úpice Richard Morawetz, nájemcem jeho dvora ve S. je Leo Schmolka, maj. parní pily je Hugo Popper, maj. velkobchodu a mlýna na koření jsou Karla Holzera synové, závody kamenické vlastní Robert Mahler a Gustav Mahler, Židům patří nejvýstavnější domy a většina nejlepších obchodů ve S., v městském zastupitelstvu mají 3 členy, z nichž MUDr. Alfred Weinstein je starostou města a zároveň starostou Sokola.

*

O městě Světlé n. S. pojednává kniha Ant. Kostelecký: Průvodce po Leděci n. S., Světlé n. S. atd. Možno objednati za 6 Kč u autora tohoto pojednání ve Světlé n. S.

Dějiny Židů v Táboře[1]).

Zpracoval

Dr. František Kroupa, Tábor.

V osudech města Hradiště hory Tábor, čili stručně Tábor, vystupují židé poměrně pozdě. Téměř všecka města okolní zaznamenávají pevně usedlé žid. rodiny již v XV., některá dokonce ve XIV. stol., v T. naproti tomu bezpečné zprávy tohoto druhu jsou až z konce XVI. stol. Jest jisto, že důležitým činitelem byl tu zvláštní, ba ojedinělý náboženský a sociální ráz starého T., který i přes vnější likvidaci r. 1437 a 1451 měl dlouho hlubokou odezvu ve vnitřních poměrech města.

Nechci tím říci, že by před zmíněnou dobou židé do T. byli vůbec nepřišli. Byl jistě častým cílem žid. obchodníků, kteří v blízkém i dalekém okolí dosti značně byli usazeni, avšak jen přechodně o trzích a podobných příležitostech s vyloučením možnosti trvalejšího usazení, nad čímž vládnoucí měšťanstvo důsledně bdělo. Jest proto tím zajímavější, že první jméno žid vyskytuje se v T. u rodiny křesťanské ještě před r. 1525, mezi nejstaršími záznamy v městských knihách. Je tak nazýván Jan kloboučník, usedlý na domech č. 69 a 70 [2]) a jeho pivovaru říká se *„židovský pivovar“*. Škoda, že neznáme důvodu tohoto pojmenování.

První bezpečnou zprávu o židech v T. máme v městských knihách z r. 1572 při domě č. 137, kdy majitel jeho Václav Kášovec jest *„z poručení panského dán do vězení, že u sebe židy hospodou fedroval“*. Tato zpráva potvrzuje ovšem dosud jen to, co řečeno bylo dříve o přechodných pobytech Židů v T. Mnohem důležitější jest naproti tomu zpráva z r. 1594, kdy Pavel Lidl mladší z Lidlova koupil v T. dům č. 51 a pronajal jej rodině židovské. Čin tento těžce nesli Táborští, kteří neradi viděli, že pronájmem šlechtického domu, jenž nepatřil jejich právu, obchází a ruší se jejich zákaz o židech. Jméno této žid. rodiny není známo, aspoň ne s plnou bezpečností. Teprve pro období před r. 1618 víme ze svědectví Petra Voka Zmyslovského z Radvanova, že na domě Lidlovském bydlel žid Beneš s manželkou Ráchličkou, se synem Adamem a s druhým židem Jáchymem, a že v téže době žil v T. žid Hiršl s manželkou Rejnou a se schovancem Markem [3]). Tento Beneš jest asi Beneš Mendl, který se připomíná i se svou manželkou v zápisech městských r. 1617 při jakémsi obchodním dohazování. Bylo by tedy jméno Mendl spojeno s počátky židů v T.

Obrat nastal r. 1621. Tehdy Ferdinand II. velmi zlepšil zlé dosud sociální postavení židů odměnou za finanční pomoc, kterou mu poskytli za českého povstání. Konec t. r. nebo hned počátek r. 1622 jest i počátkem skutečného a bezpečného usídlení se židů v T. Když totiž 18. listopadu r. 1621 T. kapituloval, uložena mu velká válečná výplata (rancion) v částce 60.000 zl. rýnských, která vybírána byla od 22. listopadu 1621 do 22. prosince 1622. Podmínky byly pro zubožené město velice přísné, každý majitel domu měl odvésti třetinu jeho odhadní ceny a poněvadž v mnohých případech neměli ochuzení měšťané tolik hotových peněz, sebráno jim bylo náhradou na cenných předmětech vše, co jen bylo možno. A právě k odhadu těchto předmětů povolal si tehdejší *„gubernátor“* Tábora Maximilian Bechler z Meningen z okolních měst Týna nad Vltavou a Soběslavě židy. Zajímavá zpráva o počátcích židů v T. zachovala se nám ve výpovědích sousedů táborských Jana Duchka a Jana Krumlovského před právem Soběslavským z 9. dubna r. 1669. Tehdy magistrát usiloval o to, aby mohl židy z města vypověděti a vyslýcháni byli proto staří pamětníci, kteří měli dosvědčiti, že před r. 1618 židé v T. trvale

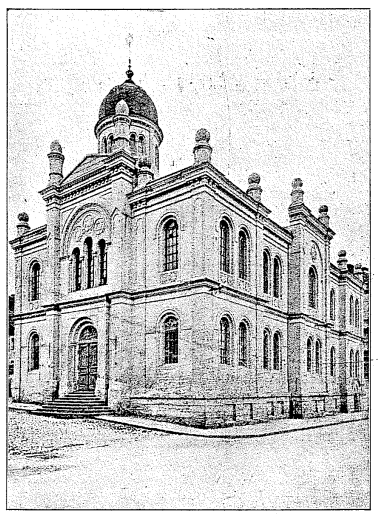

Synagoga (vnějšek)

osazeni nebyli. Výpovědi pro zajímavost znovu otiskuji [4]):

Svědectví Jana Duchka, 74 roky starého: *„Jistiti mohu, že židé u nás v Táboře začátek svůj měli po otevření města Tábora, když rancion sousedé táborští skládati museli, že pak peněz všech na hotovosti ne-*

Geschichte der Juden in Tabor[1]).

Bearbeitet von

Dr. František Kroupa, Tábor.

měli, tehdy na stříbře, zlatě, všelijaké klenoty, též od cínu, mědě, mosazu a jiných věcí na rathouz jsou skládali. Tehdy k prošacování těch věcí tehdejší kommandant pan Maxmilián Pechlar Izáka Brašovskýho z města Tejna n. Vlt. a bratra jeho Mojžíše Bechynského z města Soběslavi povolati dal a ti od té doby až do smrti sou tam zůstávali. Jináče pověděti nemohu, než že ovšem na nařízení tehdejšího Commandanta (nevládnouce toho času magistrát ničímž) ti židé z těch měst povoláni sou byli.“

Svědectví Jana Krumlovského, 65 roků starého: *„To dobře pamatuji, když sousedi Táborští rancion skládali, a kteří peněz na hotově neměli, všelijaké svršky, totiž soukenici sukna, ševci střevíce a tak dále v penězích dávali, a takový svršky, byvše tito dva židé totiž Izák z Tejna a Mojžíš Bechynský ze Soběslavě, od tehdejšího Commandanta města povoláni, takový svršky v těch penězích od sousedův ujímali. Jest tomu tak, že ti dva židé od tehdejšího Commandanta města a ne s vůlí tehdejšího magistrátu Táborskýho (neb málo tehdáž regýroval), k šacuňku těch věcí, co sousedi do rancionu skládali, povoláni byli, avšak s dobrým svým užitkem.“*

Izák Brašovský přišel do T. se syny Zachariášem a Wolfem, Mojžíš Bechynský se syny Izákem a Jakubem. To jest základ žid. obce táborské, která již v l. 1630—1640 získává zde jak místo pro h ř b i t o v, tak i dům pro m o d l i t e b n u. O koupi pozemku pro hřbitov zachoval se dekret z 3. srpna 1634, který nám zároveň zaznamenává jména všech dospělých židů v T. ve zmíněném roce. Zní [6]): „My Jeho Milosti královské rychtář, purkmistr a rada, starší obecní i na místě vší obce města Hradiště Hory Tábor: Jakož jsou toho Mojžíš Brašovský, Josef Brašovský, Jakub Bechynský, Abraham krejčí, Wolf Brašovský, Jakub Brašovský a Marek Hyršl, všickni židé toho času v městě Táboře zůstávající, skrze vzáctnou přímluvu urozeného a statečného rytíře pana Voldřicha Skuhrovskýho ze Skuhrova, na Louňovicích nad Blanicí, Libouni, Zvěstově, Oumoníně, JMC. též J. M. královské rady, hejtmana kraje kouřimského a nad kasou peněžitou nařízeného komisaře v království Českém, při nás ve vší poníženosti vyhledávali, aby sobě a dědicům i budoucím svým ku pohřebu těl mrtvých domácích i přespolních některé místo zde při městě tomto ležící koupiti a je k té potřebě vohraditi dáti mohli. Kteréžto tak vzácné přímluvy za vejš jmenované židy učiněné my nadepsaní nemálo, ale vysoce sobě vážíce, k tej žádosti dotčených židův tak jsme se naklonili a aby k vejš psané potřebě zahradu Pakostovskou za Hradskou branou ležící koupiti i také ji beze vší překážky jednoho každého člověka nyní i na budoucí časy požívati mohli, k tomu na tyto níže psané a vysoce obmezené vejminky povolili: Předně, že tíž z počátku psaní židé s dědici a budoucími svými mají a povinni budou za tu milost jim prokázanou každoročně při památce Proměnění Krista Pána počna nejprve v r. 1634 nyní i na věčné časy po čtyrech rejnských platu stálého k obci této platiti a odvozovati. A pokudž by se toho od nich nestalo a tíž židé takového platu a na již jmenovaný den neodvedli, tedy in duplo, totiž vosum rejnských, složiti povinni budou a pokudž by toho neučinili, mají k tomu vězením přidržáni býti. Druhé: Co by se těl mrtvých přespolních, která by sem k pohřbu přivezena byla, dotýkalo: Kdyby kdykoliv co takového se přitrefilo, že to které mrtvé tělo zde pohřbeno býti mělo, tehdy mohou ti židé bez opovídání se při ouřadu taková těla dáti pohřbíti, s tou při tom vejminkou, jestliže by kde morová rána proskakovala, že odtud nemají žádného přijímati a pohřbíti dáti a to pod pokutou třiceti rejnských. Co by pak ti židé přespolní těmto domácím židům od téhož pohřbu jakého platu dávati měli, toho všeho My jim v moci zůstavujeme a zanecháváme.

Pro lepší toho jistotu a stálost pečeť naši městskou

Hřbitov

dali jsme k tomuto listu přitisknouti vědomě. Čehož actum v městě Hradišti Hory Thabor dne 3. měsíce augusti Letha Páně 1634.“

Upozorňuji na zajímavý zjev, že získání hřbitova dosaženo se šlechtickou pomocí, stejně jako tomu bylo při prvním usazení žid. rodiny v T.

V týchž asi letech získali táborští židé také dům pro svoji modlitebnu. Byl to dům t. zv. Velibradovský, dnes č. 282. Zakoupiti jej nesměli a zapsán jim byl proto toliko zástavou (r. 1652). Magistrát odůvodnil pronájem domu takto: nehodí se prý pro své nevhodné položení poblíž hradební zdi pro jakoukoli živnost a křesťané nebudou prý obtěžováni hlukem židů při jejich modlitbách. R. 1644 při provádění nového fortifikačního plánu byl pod Dobytčím trhem v severním výběžku starého opevnění vystavěn šanc, kterému se pak říkalo *„židovský“*, důkaz to, jak modlitebna dala celé této části města zvláštní ráz. S počátku dovoleno, aby do modlitebny měli přístup i židé přespolní (podobný zjev byl též u hřbitova), později však dovolován přístup pouze židům místním. V budově modlitebny (školy) měl později byt také žid. učitel — rebe —, který zastával tuto funkci jak pro T., tak i pro okolí. Jako první znám jest r. Lebl B r o d t, který zapsán jest v soupise táborských židů z r. 1690. Do T. přišel z některé okolní obce asi r. 1686, kdy magistrát dovolil židům přijmouti přespolního rabína. R. 1699 dovoluje magistrát, aby žid. učitel směl také košerovati. R. 1716 je učitelem Jáchym K a n t o r, jejž však musili židé na nátlak magistrátu propustiti. Po r. 1725 jest učitelem Jakub A b r a h a m, o němž máme zajímavou zprávu, že byl od žida Sandera L e t z k a ohrožován košeráckým nožem. Po nezdařeném vražedném pokuse útočník sám se těžce zranil. R. 1758 povolil magistrát židům ještě jednoho pomocného učitele. Vedení matrik nařízeno bylo židům roku 1734, avšak současně vedla dále žid. matriku církev římskokatolická. — Budova školy byla r. 1776 opravena, možno vlastně říci úplně přestavěna a sloužila svému účelu až do r. 1885, kdy vybudována byla na Parkánech důstojná s y n a g o g a. Za josefinského označení žid. domů římskými číslicemi měl dům staré žid. modlitebny č. XV.

Sledujme nyní dále vývoj žid. obce táborské. Z poměrně skrovných zpráv poznáme, že Izák B e c h y n s k ý, dříve již zmíněný syn M o j ž í š e Bechynského, bydlí na domě č. 228, jejž mu majitel pronajal. Nový soupis židů máme z r. 1653, podle nehož v T. bydlí: Felix Brašovský, Löbl Brašovský, Wolf Brašovský, Zachariáš Brašovský, Adam Bechyňský, Izák Bechyňský,

Izák Bechyňský mladší, Jakub Bechyňský. Berní rulle z 12. srpna téhož roku pro král. město Hradiště Hory Tábor [8]) zaznamenává 6 domů městských, *„jenž jich židé užívají a proti odvedení činže v nich své handle vedou“*. Podařilo se mi zjistiti z nich pevně 4 domy, a sice zmíněný již Velibradovský (č. 282), dále Cibulkovský (č. 246, žid. č. VIII), Korsovský (č. 225) a Jindovský (č. 101). Jako další dům zaznamenán jest dům Hubatých, těžko však zjistiti, který se tím míní, a dále dům Klindatovský. Jakého druhu byly zmíněné *„handle“*, možno poznati z několika zápisů, zejména pak z psaní obce císaři r. 1668, kde se žádá o odstranění židů s poukazem na předkupování a lichvu. Všeobecně zajímavým příspěvkem bude i zápis z r. 1658, že *„kuřící tabák má jak při křesťanech, tak i při židech prodávati zapověděn býti“*.

Zatím však již přicházelo nové nebezpečí, které vážně počalo ohrožovati pobyt židů v T. R. 1650 usnesl se český sněm na tom, že židů není třeba trpěti tam, kde nebyli př. r. 1618. V důsledku toho žádal magistrát táborský o jejich vypovězení a znovu opakoval svoji žádost r. 1669, kdež ji odůvodnil svědectvím (dříve již citovaným) starých měšťanů Jana Duchka, Jana Krumlovského, Václava Sosny, Tobiáše Vokouna a Jana Volšovského. Po záporném výsledku těchto zákroků uzavřena byla r. 1675 mezi magistrátem a táborskými židy tato smlouva [7]): „Léta Páně 1675. 16. Octobris den Sv. Havla mezi námi J. M. C. rychtářem, purkmistrem a raddou, též staršími obecními i na místě vší obce král. města Hradišti Hory Tábor s jedné: a Perlem Lazarem a Orem Bechynským a Izákem Bechynským, staršími židy i na místě celého židovstva při konci této smlouvy zejména podepsanými, na ten čas v městě T. obytnými s strany druhé: Stala se smlouva a námluva celá a dokonalá jakž následuje: Tak jakož jsme nadepsaní J. M. C. rychtář, purkmistr a rada, starší obecní i na místě vší obce tohoto král. města Hradiště hory Tábor od mnoha let jak při J. M. C., tak také při J. Ex. a Mtech král. páních, páních místodržících, též slavné komoře České, ano i při rozdílných J. Mtech pánich podkomořích v král. Českém neustále na to z jistých příčin tlačili, aby celé židovstvo zdejší z města T. vypuzeno býti mohlo, a v té příčině pro et contra mnoho a v obšírnosti spisů vexlujíce to tak až posavad bez skončování in suspenso pozůstává; zatím pak nepřicházejíce městu a obci jak od předešlého, tak i nynějšího židovstva po ta všechna předešlá léta žádných Šucgeldů, naproti tomu oni tak dobře jako křesťané beneficí městských svobodně užívají: podle společné tehdy s jedné i druhé strany námluvy s nimi zavříno jest způsobem následujícím. Totižto:

1. Že ad actum této smlouvy ročně po padesáti zlatých, každý rejnský po 60 kr. a každý kr. po 6 den. počítajíce a to pokaždé na dva pololetní terminy počnouce první při Sv. Jiří a druhý při Sv. Havle po dvaceti pěti zlatých rejnsk. vše léta budoucího 1676 a tak budoucně každoročně Šucgeldů skládati mají a to sub poena duppli, kdyby osmi dnům po vyjítí každého termínu projíti dali a takové peníze nesložili, se zavazují.

2. Kdyby se který syn z židův na ten čas zde obývajících oženil a zde s ženou svou zůstávati chtěl, na toho každého má se přivážiti a vycházeti k nadepsané smluvené sumě padesáti zlatým rejnsk. ročně pět zlatých rejnských.

3. Žádný cizí žid, jako i kterýby z židovstva zdejšího dceru neb vdovu za manželku sobě pojal, nemá v městě trpen býti a žena práva svého muže odkud jest, následovati a hned spolu po svatbě z města odebrati se mají a kdyby se vdova odebrala pryč, tehdy pět zlatých z té svolené summy padesáti zlatých raziti se má.

4. V dni páně nedělní a jiné svátky, obzvláštně když se služby Boží konati mají neb konají, nemají se židé od osmý až do dvanáctý hodiny půl orloje po rynku potulovati a křesťanům k zameškávání služeb božích řečmi i jinačeji příčiny podávati, jako i také když nešpor se drží, v tom se tak zachovati, též v týž dny sváteční nic zjevně neprodávati ani kupovati, krámů ani všední dny mnohem méněji sváteční a nedělní otevřených nemívati.

5. Za městem v ulicích, též v domích pokoutně mají židé v trhové i jiné dni (poněvadž tím i křesťanští obyvatelé v městě i na předměstí zavázáni jsou) nic nekupovati, nýbrž všelijaké věci in natura do rynku dovážeti, donášeti nechati, tu kupovati, však ale křesťanům přednost v koupi zanechati, obštellované od křesťanů věci neb zboží nepřijímati, jako i naproti tomu, kdyby který žid co již koupil, toho aby užiti mohl.

6. Žádný žid přespolní, zvláště z cizí krajiny a země pocházející bez opovědi jeho od branných a fortnářův při J. M. C. ouřadě purkmistrském ani do města puštěn ani v městě přes noc bez povolení a vědomí dání od žida, u kterého noclehovati bude, pod pokutou 3 fl. přechováván býti nemá.

7. Na ten čas obydlí své kdekoli míti mohou mimo v rynku a hlavní novobranské ulici, dokavadby jim jiné místo obráno nebylo.

8. K speněžení vlny, másla, sýrův, koží obecních k dobrému obecnímu mají raději nežli jinšímu cizímu nápomocni býti.

9. Pivo, pálený, sůl, masa, chleby od jinud nemají do města bráti, nýbrž raději městu peněz dopřáti.

10. Žádný křesťanské čeládky v domích v službě nepotřebovati, v jednom domě s křesťany nebydleti, při domích pak, v kterých bydlí, čistotu pro uvarování morového nakažení zachovati.

11. Nýdrlag nikdež jinde nežli v rathouze nezavážeti a když vlna, omastek se neváží, tehdy polovici platu, když se pak váží, zouplna podle předešlé námluvy odvozovati mají.

12. K hájení ohně vzniklého, též kdyby město (od čehož Bože uchovati rač) od nepřátelského lidu k obležení přijíti mělo, bez nabízení s sekerami, s konvemi ochotně dáti se najít a podle vyměřené instrukcí chovati se mají.

13. Naposledy pak i magistrát předně, pak i všechny pány sousedy respective ctíti, respect náležitý i poslušnost zachovati mají.

Tato pak námluva nic déleji nežli ad actum ut supra do desíti lét (a to bez pohoršení a praeiudicium všelijakého práva obojí strany) trvati má inclusive. Po vyjítí pak často opáčených desíti let věc mezi námi a nimi in eo statu a v tom způsobu, jak jest byla před učiněnou námluvou, zůstati má, tak že na vůli bude obojí straně, buďto při tomto contractu zanechati, neb do nového se vydati aneb právo své prosequirovati, však pokaždé bez pohoršení a praeiudicium práva obojí strany.

Kterážto námluva pro interim do desíti lét zavřena, pro lepší toho, co se v ní nadpisuje, zdržení od obojí strany, obzvláštně ode všech židův tu přítomných a při tom contractu postižených rukami vlastními zejména podepsaná a pečetí naší menší městskou stvrzena jest vědomě. Již jest Datum v T. léta a dne počátku psaného.“

Tato první smlouva o plat za ochranu (Schutzgeld) vypracována byla dle podobných smluv v jiných městech a dle místních zkušeností. Vidíme v ní nepřímo značný obchodní vliv židovstva na dosavadní obchodní činnost měšťanstva a hledání ochrany proti němu.

Pokud se týká povinné účasti židů při ohni nebo hájení města máme zajímavý doklad z předešlého r. 1674, kdy židé Ore Bechyňský, Izák Bechyňský, Valach (vlastně Jáchym Brašovský) a Félix Brašovský pro zanedbání této povinnosti! „mají býti do šatlavy vzati a z ní dříve nemají propuštěni býti, leda jednu kopu každý z nich složí".

Ochranná smlouva velice židům prospěla, neboť i při jinak značném omezení měli v ní záruku bezpečnosti a klidného vývoje. Také skutečně doba dalších jim desíti let přinesla ji značné posílení hospodářské, ba možno říci i blahobyt, jejž i na venek projevovali. Vhodnou příležitostí byly tu zejména svatby, o nichž máme dvě zajímavé zprávy. První nám zachoval ve svém deníku táborský děkan Bartoloměj Zelenka [8]), který ke dni 4. února 1681 si zaznamenal: „*Židé na svatbě všichni se poprali, rabín plakal jsa opilý. Jeden z nich, přijmím Valach, otce svého nestoudně udeřil.*" Žid Valach jest Jáchym Brašovský, jak již dříve bylo poznamenáno. Pokud se vlastní zprávy týká, považují ji za věruhodnou, neboť děkan Zelenka byl mužem přísných mravů a spravedlivým vůči všem, jak nejlépe dosvědčuje zápis v jeho deníku z 25. září 1681: „*Potrestal jsem tělesně hochy, kteří do školy židovské kamením házeli.*" — Druhou zprávu zaznamenává manuál radní z r. 1683, dle něhož „*Maušl žid, že dne sobotního dceru svou bez licence a odpovědi veřejně přes rynk s muzikou do školy doprovoditi dal, jest napomenut*".

Roku 1685, kdy vypršela ochranná smlouva, město znovu žádá, aby mohlo židy vypověděti. Dle zápisu v manuále radním mají sousedé býti vyzváni, aby židům nenajímali bytů a krámů a z těch, které již v nájmu mají, aby je vypověděli. Starší židovští Maušl a Perl Gutman potrestáni byli šatlavou, že nechtěli podati seznam v Táboře usazených židů. Tato „*akcí proti židům*", trvající 3 roky, byla opět, jako předešlá, bezvýsledná a východiskem sporu byla nová úmluva o „*Schutzgeld*", v částce 45 zl. Avšak i po zdánlivém příměří obec stále hledá cesty, aby svoji „akcí" mohla uplatniti. Když nebylo možno dosíci toho cestou úřední, hledá se cesta jiná a radní zápis z r. 1691 zachovává nám o tom velmi zajímavou zprávu: „P. Mates Angermayer má vezmouce poštu do Vídně z Hradce Jindřichova jíti a panu Košínskému, sekretáři 12 dukátů offerirovati, aby akcí židovskou tím dříve ad referendum vzal. Pokud ta akcí vinšovaně pro město vyjde, že se mu další slušná diskrecí vděčně má vydati." — Všemohoucí „*diskrecí*" byla tedy konečným útočištěm.

Z 90. let tohoto stol. máme jinak jen stručné záznamy o domech měšťanských č. 66, 105 a 138, že v nich židé bydlí, ze šlechty byl to pak pan Kryštof Karel Voračický z Paběnic, který dům svůj — dnešní č. 39 — židům pronajal. Nový výpočet židů máme z r. 1690, dle něhož v T. žijí [9]): Maušl (má skrovný handl ve vlně a skrovný krám), Perla Orová, vdova po Ore Izáku Bechyňském (skrovný krám), Perl Lazarus, Gutman Lazarus (skrovnej handl v krámě), Felix Brašovský (skrovnej handl vede), Löbl Brašovský chudý, Marek Jakubů v syrových kožích handluje, Lebl B r o d t rebe mající služby 40 zl. Ž. o. táborská čítala celkem 8 mužů, 9 žen a 12 dětí. Město respektovalo sice ochrannou smlouvu, při tom však stále dbáno toho, aby židé se v T. nezakupovali. R. 1699 usnáší se rada, že měšťanský dům nemá býti židům pronajat a sama při koupi domu č. 275 (žid. č. pozdější VIII) hned bydlící v něm žid. rodinu vypověděla. Dlouho trvající nepřátelský postup správy města budil přirozeně odezvu také u židů a tak v zápisech městských nacházíme několik dokladů tiché i hlučnější demonstrace židovské. Syn žida Maušla dostal 3 dny šatlavy za to, že poněkud nápadně projevoval souhlas nad urážkou, učiněnou panu primasovi a žid P e r l byl v těžkém podezření a v nebezpečí šatlavy, že prý „*neuctivé psaní proti magistrátu koncipíroval*". Ba dochází někdy i k silnější výměně názorů, po níž jest i lazebník ku pomoci volán, a spravedlivý magistrát někdy i měšťana šatlavou trestá. V otázce náboženské snášenlivosti a respektování náboženských předpisů třeba pochváliti magistrát, který r. 1692 dovoluje, aby ve vězení zavřenému židovi směli souvěrci jeho donésti přesné chleby.

Silná konkurence obchodujících židů dávala v posledních letech 17. stol. dosti příčin ke sporům s příslušnými zástupci řemesel kruhů měšťanských. Spor se řezníky vyřízen tím, že židům povoleno košerování (1699), punčocháři hájili proti nim výhradní právo na výrobu punčoch vlněných, provazníci obhajují proti židům zákaz „handle s hachlovanou přízí". Těžký boj sváděli s nimi soukeníci, kteří si zejména stěžovali, že židé vyvážejí dobrou vlnu ze země. Dlouho trvající tento zápas projevil se zejména při „*komisi k průmyslovému povznesení*" r. 1769. — Také ševci měli mnoho sporů se židy, kteří prodávali jim kůže, kterýžto obchod měli téměř výhradně ve svých rukách. Při nákupu surovin se mnozí z řemeslníků u židů značně zadlužili a magistrát velmi nerad upravoval z toho vzniklé spory. R. 1714 stanovil proto směrnice v otázce zadlužení křesťanů u židovských obchodníků. V těchto dlužnických sporech několikráte se ozývá jméno Jakuba Maušla, který k vůli tomu byl u magistrátu ve značné nepřízni. Tak zápis z r. 1710 zaznamenává výhružku Janu Želízkovi z domu č. 141, že bude uvězněn, jestli Jakuba Maušla z domu svého nevypoví a o 5 let později totéž pohrožení dáno Tobiáši Remišovi z domu č. 342. Podobným způsobem zakročil magistrát r. 1721 proti Samuelovi Felixovi, který bydlil v domě č. 277 a chtěl si od Terezie Kršňákové najmouti dům č. 230. Zakročením magistrátu se tento nájem, rovněž podmíněný starým dluhem, neuskutečnil.

R. 1705 nastává nový spor o ochranný poplatek, jejž židé — jak se zdá — nepravidelně platili. Magistrát hrozí uvězněním starších ž. o. a zavřením modlitebny, jestli poplatek nebude řádně odveden.

Pro první léta stol. 18. máme zajímavou zprávu o prvním pokuse přestupu příslušníka obce židovské k církvi římskokatolické. R. 1711 poznamenáno, že dcera žida Marka (asi Marek Jakubů) chtěla se dáti pokřtíti, nevíme však, jak záležitost skončila. Rovněž dříve již zmíněný útočník na učitele (rebe) Jakuba Abrahama chtěl se dáti pokřtíti, aby se patrně vyhnul přísnému trestu za svůj zločin.

Důležitým rokem pro vývoj žid. všeobecně a tedy i v T. byl r. 1725, t. zv. normální. Počet žid. rodin t. r. měl býti normou v každém městě i pro léta příští. V T. normálním číslem bylo 8 rodin, t. r. zde usedlých, z nichž každá dostala své rodové č. a jichž počet nesměl se rozšiřovati. Těchto 8 táborských rodin tvoří základ táborského židovstva a mnoho dnešních žid. rodin odvozuje od nich svůj původ. Prof. K. T h i r v citované knize na str. 643 podává výsledek svého studia o rozdělení žid. rodin v T. a dochází k tomuto (pravděpodobnému) výsledku: „Nynější rodiny některé pocházejí od oněch původních, máme-li zření k poněmčení jmen za císaře Josefa II. Tak od Izáka Bechyňského pochází rodina Freundů; od Löbla Brašovského rodina Goldsteinů; od Mojžíše Bechyňského vymřelá zde rodina Šrámků a žijící rodina Sternů, od Felixe Brašovského rodina Eichbergů. Nejrozšířenější rodina Guttmanů má za prvního zástupce Gutmana

Alois Mendl
býv. starosta

Bernard Guttmann
býv. starosta

KRb. Guttmann Klemperer

Salomon Guttmann
býv. starosta

Dr. Bedřich Guttmann
býv. starosta

Jindř. Guttmann
býv. starosta

Alois Freund
býv. starosta

Karel Mendl
býv. předs. ch. k.

Mořic Penížek
předs. ch. k.

Eva Mendlová
nejstarší členka

Malvina Vodičková
předs. d. sp.

Hugo Penížek
místopř. ch. k.

Rb. Dr. Natan Weisslovič

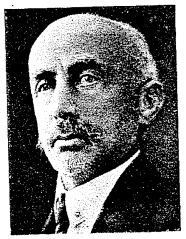
Dr. Bedřich Stern
předs. obce

Dr. Vilém Glücklich
zást. repr.

Rb. Desider Fischer

Lazara, jehož otec Perl Lazarus ‚*syn Löblův*‘, uvádí se kolem r. 1690. Mohl by býti synem Löbla Brašovského. Co se Mendlů týče, těžko něco stanoviti, neboť Mendl (Mändl) znamená pouze Emanuel a jest jako příjmení rozšířeno v několika rodech; po prvé Mendl Gutman r. 1721. Podle toho je pravděpodobno, že Mendlové jsou též z rodiny Gutmanů.“

Tento rozrod táborského židovstva platí ovšem jen všeobecně. Naprostý nedostatek matrik nedovolí nám nikdy učiniti si správný obraz o rodokmenech jednotlivých rodin pro období nejstarší. V otázce rodu Mendlů ovšem upozorňuji na to, co řečeno bylo hned na počátku tohoto článku o B e n e š i M e n d l o v i, který byl usazen v T. již před r. 1618. Tvořiti však z toho určité závěry jest nemožno pro absolutní nedostatek dalších zpráv.

Přísná nařízení normálního roku, která měla v městech trvale omeziti vzrůst žid. živlu, zůstala jen na papíře. Stejně bez většího důsledku zůstala nařízení Marie Terezie z let 1744 a 1745, která vlastně skončila kapitulací vládních kruhů před židy. V T. počet žid. rodin pozvolna vzrůstá a další měšťanské domy dostávají se jim v nájem. Máme zápisy z r. 1747, že Felix Mendl najímá dům č. 200, o 3 roky později dům č. 113, rod. Friedmanna Guttmanna bydlí (zápis z r. 1759) na domě č. 281, mydlářské rod. Herrmanna a Wolfa Mendla na domě č. 209 (zápis z r. 1763) a Bernard Guttmann najímá r. 1767 dům č. 275.

R. 1769, kdy jest již v T. 18 žid. rodin, přináší opět větší množství zpráv a to značně důležitých. T. r. konala se totiž v T. „komise pro průmyslové povznesení města i kraje“, na níž značně se jednalo též o otázce židovské. V protokole jejím můžeme nalézti v zápise dne 29. listopadu při jednání o správě města, že židé mají od křesťanů odděleni a ve zvláštní ulici umístěni býti a sice v ulici od domu Krištofa Šlereta (č. 235) směrem na Dobytčí trh podle hradeb [10]). Pro takto vytvořené žid. město počítá se i s vlastní brankou. Současně s isolováním bytů usiluje se i o odstranění žid. krámů z Novobranské (dnešní Pražské) ulice a připojuje se nový zákaz ohledně prodávání domů rodinám žid. Tento nový omezovací pokus jest důsledkem v téže době vydaných předpisů, které silně se projevující obchodní ruch žid. hleděly dusiti a také skutečně značné procento židů obrátily k zemědělství a k řemeslům. Z řemesel věnovali se židé hojně řeznictví, punčochářství (se zákazem pletení punčoch vlněných), pernikářství, mydlářství, sedlářství, sklenářství a zejména značně povozniictví.

Z r. 1797 zachoval se nám podrobný seznam všech 18 táborských žid. rodin a nově byl doplněn dalším soupisem r. 1806. Seznam jest veden podle čísel rodových, nařízených v r. normálním 1725 a pro místní dějiny táborských židů jest velmi důležitý. Otiskl jej Thir v cit. knize str. 643 a 644, odkudž jej znovu přetiskuji s připojením nových doplňků a vysvětlivek.

Č. 1. Nositelkou tohoto rodového č. jest Kateřina Guttmannová [11]). Tato stará žid. rodina táborská odvozuje svůj původ od některého příslušníka prvotní rodiny Brašovských. V soupise z r. 1690 uvádí se — jak již dříve bylo poznamenáno — Lazarus G., který r. 1705 bydlí na domě č. 53. Hospodářsky tuto rodinu značně pozvedl Bernard G., který má r. 1767 najatý dům č. 275 s dovolením páliti kořalku (výsada dříve jen měšťanská). R. 1774 udílí mu magistrát dědičný nájem domu za r. činži 10 zl. jako odměnu za velké služby, které prokázal městu v sedmileté válce (pomoc rázu hospodářského). Bernard G. zemřel r. 1791 a vdovou po něm jest dříve jmenovaná Kateřina G. V rodině bylo 5 synů a 3 dcery: Michael, Jonathan, Anselm, Leopold, Abraham, Magdalena, Judita, Marie. Prvorozený syn Michael zakoupil si rod. č. 18 po Adamovi Markovi, kdež o něm bude zpráva. Mladší synové Jonathan (mistr punčochářský) a Anselm používají r. 1789 dobrodiní cís. nařízení z 18. září 1788, dle něhož židé — majitelé větších průmyslových podniků — mohou se volně usazovati a ženiti bez ohledu na dosažení samostatného č. rodového. Tohoto povolení dosáhli, když však později Jonathan G. chtěl si zakoupiti dům č. 248, v němž bydlel a řemeslo své provozoval, byl magistrátem odmítnut, ačkoli poukazoval na to, že má 7 stavů a zaměstnává 1 mistra, 3 tovaryše a 1 učedníka.

Tuto starou žid. rodinu potkal zvláštní osud V srpnu r. 1801 dali se všichni její příslušníci s výjimkou prvorozeného Michaela pokřtíti a přijali jméno Gutmansthal. Hned po pokřtění žádá nejmladší, nyní Vojtěch František Gutmansthal, aby mu byl prodán dům po otci č. 275, čehož mu nyní magistrát jako měšťanu a křesťanovi odmítnouti nemohl. — Karel (dříve Anselm) G. zakoupil si r. 1802 dům č. 115. Později účastnil se horlivě veřejného života v městě, což snad zavinilo značnou měrou jeho hmotný úpadek. R. 1805 zakoupil Vojtěch Gutmansthal velkou baštu (dnes okres. soud) se značným pozemkem okolo, dal celé místo nákladně upraviti, stráň upevniti tarasy a vysázeti stromovím. Vojtěch Gutmansthal získal si značných zásluh o město za náhlého vtrhnutí Bavorů 26. listopadu 1805, kdy okamžitě ve prospěch města zakročil, důstojníky pohostil a byl velmi obratným prostředníkem mezi velitelem vojska a magistrátem.

Č. 2. Nositelem č. byl Šalomoun Guttmann, který obchodoval s kožemi a peřím. Byl bratrem Bernarda G. a dostal samostatné rodové č. Měl syny: Samuela, který později dostal č. rod. a povolení k ženění, Leopolda (v T. se nezdržoval), Jakuba a Izáka. Izáka G. bude se asi týkati zápis při domě č. 199 z r. 1802, že jej najímá. Byl tkalcem. — Po smrti Šalomouna G. a po odejití Samuela G. do Svrabova stává se nositelem č. Jakub Šalomon G., který dostal v listopadu 1802 povolení k ženění. — R. 1830 má po něm č. Markus G. a po jeho smrti syn jeho David G.

Č. 3. Veronika Guttmannová. Byla vdovou po Davidovi G., rovněž bratru Bernarda G. a měla obchod se zbožím střižným. V této rodině byli synové: Friedman, Abraham (mistr punčochářský), Markus, Gabriel, Matěj a Jakub. S touto rodinou spojen jest dům č. 155, kde se říkalo „u Fridmonů“. Po dlouhých letech nájmu byl rodině do vlastnictví zapsán knihovně r. 1853. — R. 1830 byl nositelem rod. č. Jakub G., který je postoupil Anselmu Fuhrmannovi z rod. Markuse Fuhrmanna (v. č. 11).

Č. 4. Rodové č. má na sebe Tobiáš G u t t m a n n, obchodník v kožích, vlně a ve zboží střižném. Rodina prý pochází z norm. roku, možnost prokázání však tu není a Tobiáš G. má povolení do T. až z r. 1786. Má najatý (nepřímo zakoupený) dům č. 55. Synové Mojžíš, Leopold a Mendl jsou všichni doma při otcově obchodu. — R. 1830 jest nositelem č. rodového nejstarší Mojžíš, který má syny Emanuela a Abrahama.

Č. 5. Psáno jest na podomního obchodníka Michala S t e r n a, člena staré rodiny žid., která pochází (stejně jako vymřelá rodina Šrámků) od Mojžíše Bechyňského. Michal Stern je pod záštitou ochranné smlouvy táborské, ač původ jeho rodiny jest nejasný. Má syny Jakuba, Izáka a Šimona a současně s ním bydlí bratr jeho Aron Stern, který r. 1819 najímá si dům č. 131. R. 1830 jest rod. č. stále ještě na osobě Michala Sterna.

Č. 6. Nositelem rod. č. jest Jakub Mendl, obchodník se zbožím střižným. Mendlové, jak již dříve bylo řečeno, jsou svým jménem spojeni se začátky žid. historie v T. R. 1809 najímá si Jakub M. dům č. 290. Měl čtyři syny, z nichž nejstarší, Samuel, odešel z T., druhý záhy zemřel a tak r. 1830 jest nositelem č. Mojžíš, po něm Leopold.

Č. 7. Číslo toto náleží staré žid. rodině z normálního roku a nositelem jeho v r. našeho soupisu jest Felix M e n d l, mladší bratr předešlého, obchodník ve zboží střižném. Má syna Wolfa, který po smrti svého otce r. 1804 jest nositelem č. a Heřmana, mistra mydlářského. Mendlova mydlárna vystavěna byla na místě bývalých stájí u domu č. 207, kteroužto koupi formálně učinil pekař Jan Procházka. — R. 1830 stojí v čele rod. stále Wolf Mendl, který má syny: Wolfa, Emanuela, Seligmana a Mojžíše.

Č. 8. Nositel č. Bernard M e n d l nebyl v době našeho soupisu v T. Má syny: Zachariáše, který r. 1803 dostává povolení k ženění a r. 1810 bydlí v domě č. 159, Šimona, jenž dostal později rodové č. 14 a Heřmana. — R. 1830 má č. rodové nejstarší syn Zachariáš, který má syny Abrahama, Emanuela, Jáchyma, Ludvíka, Davida a Bernarda. S rodem těchto Mendlů jest spojen dům č. 156, kde Bernard Mendl najal si krám již r. 1816 a později byl mu dům pronajat celý. V pravé vlastnictví knihovní přišel ovšem teprve r. 1852.

Č. 9. Rodové č. drží Samuel M e n d l, bratr Jakuba (bylo celkem 5 synů), obchodník ve zboží střižném, jenž má v nájmu dům č. 138. Také tato rodina patří mezi staré rodiny z roku normálního. Samuel Mendl má 3 syny, a sice Mendla, Šimona a Henocha. Při soupisu v r. 1830 jest stále ještě držitelem čísla.

Č. 10. Toto č. dáno bylo staré rodině E i c h b e r g ů, která pochází z rodu Felixe Brašovského. V době našeho soupisu byl nositelem rodového č. Markus Eichberg, povozník a obchodník ve zboží střižném. V roce 1830 jest stav nezměněný. V rodině jsou synové: Felix, Abraham, David a Josef.

Č. 11. Nositelkou rodového čísla jest Magdalena F u h r m a n n o v á vdova po Markusu F., majitelka povozniictví (odtud i jméno). Synové: Filip, Aron, Gabriel a Anselm, který při soupisu r. 1830 dědí č. rodové.

Č. 12. Hlavou rodiny, která jest rovněž z normálního roku a pochází od Lebla Brašovského, jest Löbl Goldstein, podomní obchodník. Syn je téhož jména, stav při soupise r. 1830 jest nezměněný.

Č. 13. Nositelem č. jest podomní obchodník Leopold G o l d s t e i n, kterážto rodina pochází rovněž z r. normálního. Zemřel r. 1804 a jelikož neměl synů, přešlo jeho rodové č. r. 1806 na jeho příbuzného Leopolda Guttmanna, druhorozeného syna Tobiáše G. Při soupise r. 1830 jest Leopold G. stále držitelem č. Má syny: Samuela, Markuse a Michala.

Č. 14. O nositeli tohoto č. máme málo zpráv, jelikož v době soupisu nebyl v T. Rodina brzy vymřela — Israel r. 1804, syn jeho téhož jména r. 1805 a č. rodové dostal Šimon Mendl, syn Bernarda M. (viz č. 8). Týž je držitelem č. i v soupise r. 1830 a má syny Jakuba a Emanuela.

Č. 15. Toto č. rodové má žid. rodina Hauserů. Držitelem č. v době soupisu je David H., povozník. Má syny Izáka a Jonáše, který v soupise r. 1830 jest držitelem rod. čísla.

Č. 16. V době soupisu dáno toto č. Samueli Winternitzovi, učiteli na žid. škole, který v té době v T. se nezdržoval a ani do T. nepatřil. V r. 1806 byl již mrtev, při soupise r. 1830 zůstalo č. neobsazeno.

Č. 17. Toto rodové č. patřilo původně staré žid. rodině Šrámků, která pocházela od Mojžíše Bechyňského, vymřela však r. 1791 Benjaminem Šrámkem. — V našem soupise dáno č. toto Mojžíšovi Schwälbelovi, který byl sluhou v žid. modlitebně a špitálníkem, v době soupisu pak nebyl přítomen. Magistrát ustanovil, že toto č. má později dostati Markus Guttmann, syn zemřelého Davida G., úmysl ten se však z neznámé příčiny neuskutečnil a v soupise r. 1830 jest držitelem č. Heřman Bernard Mendl.

Č. 18. Michal Guttmann, perníkář a obchodník ve zboží střižném, který jest držitelem tohoto rodového č., jest dříve již připomenutý prvorozený syn Bernarda G., jediný, který se nedal pokřtíti (viz č. 1). Má syny: Seligmana, Mendla, Bernarda, Jakuba a Mojžíše. Rodové č. zakoupil si po Markusovi Adamovi. Magistrát určil, že jeho prvorozený syn Seligman dostane po něm č. 11 a syn Bernard že dostane později č. 1 po svém dědu Bernardovi, což se i stalo. V soupise r. 1830 má Bernard G. již toto staré původní č. svého rodu. Seligman Gutmann je držitelem č. 18 při soupise z r. 1830 a syny Seligmana, Emanuela a Bernarda. Rodina bydlila v domě č. 22, jejž Michael G. pronajal si r. 1822 od své pokřtěné sestry.

Tímto č. končí stav židovstva táborského r. 1769, jak se nám zachoval v seznamu z r. 1797. Další seznam, jak již bylo poznamenáno, je z r. 1806 a jeho výsledky byly při jednotlivých rodinách již zaznamenány. R. 1830 bylo židovstvo podrobeno novému soupisu, který ukazuje na značný vzrůst rodin, jichž rodová čísla dostoupila celkového počtu 32. Výsledky tohoto soupisu byly již uvedeny při prvotních osmnácti rodinách a zbývá tedy stručně zde zaznamenati rodiny dalších rodových čísel. Jsou to:

Č. 19, které má Mojžíš H o l z b a u e r a po něm dostává je Emanuel Guttmann, syn Mojžíše G. a vnuk Tobiáše G. (v. č. 4). Má syny Markusa a Samuela.

Č. 20 má Josef G o l d f i n g e r, po něm č. přešlo na Davida Šalomouna Guttmanna.

Č. 21. Eliáš M ü l l e r (cizí žid. rodina).

Č. 22. David K a t z (cizí žid. rodina), po něm přechází č. na Markuse G u t t m a n n a.

Č. 23. Mojžíš H e r z i g (cizí žid. rodina). Po něm přechází č. na Izáka Šalomouna G u t t m a n n a.

Č. 24. Michal K o h n.

Č. 25. Izák G u t t m a n n, po něm Gabriel Marek Fuhrmann.

Č. 26. Gottlieb G o l d s t e i n, po něm Emanuel David Guttmann.

Č. 27. Petr B e n e š (cizí žid. rodina). Po něm Abraham Guttmann.

Č. 28. Izák S t e i n (cizí žid. rodina).

Č. 29. Antonín G u t t m a n n.

Č. 30. Abraham Wolfgang S t e r n.

Č. 31. Michal Mojžíš G u t t m a n n.

Č. 32. Emanuel G o l d s t e i n.

Do tohoto období nutno zařaditi zprávu o žid. špitále v T. Richard Hrdlička v 23. sešitě „*Starých i nových letopisů táborských*“ (1931) uvádí, že táborský magistrát podal dne 22. července 1828 žádost krajskému úřadu o povolení, aby táborská ž. o. směla si zakoupiti pro svůj špitál dům č. 84 pod městskými sady při cestě k Závišovu mlýnu. Tento plán se uskutečnil a ještě v tradici dnešní staré žid. generace jsou hojné zprávy o žid. špitále v tomto domě. Špitál měl i svého dozorce, jak patrno ze zprávy o Mojžíši Schwälblovi při rodovém č. 17 v soupise z r. 1797.

Poslední seznam žid. rodin táborských je z r. 1840, dle něhož čítá celá obec 212 osob (108 mužských, 104 ženské), které usazeny jsou celkem v 36 domech (v některém domě 2 rodiny). Jsou to [12]):

627

dům č.	
7	Abraham Guttmann
22	Teresie Guttmannova, David Guttman
55	Emanuel Tobiaš Guttmann
113	Felix Eichberg
131	Jakub Stern
138	Eliáš Müller
140	sirotci Františky Guttmannové
142	Marie Kohnová
153	Teresie Krausová
156	Heřman Mendl
157	Alois Mendl, Heřman Mendl
158	Eliáš Guttmann
159	Markus Guttmann, David Guttmann
168	Emanuel Samuel Guttmann
169	Antonín Guttmann, Šalomoun Guttmann
174	Michal Theiner
203	Zachariaš Mendl
204	Šalamoun Guttmann, sirotci Guttmannovi
208	Mojžíš Guttmann
209	Ludvík Mendl
224	Bernard Guttmann
231	Emanuel Goldstein
235	Simon Mendl, Ludmila Schwarzová
236	Marie Goldsteinová, Barbora Eichbergová
243	Markus Eichberg, Anselm Fuhrmann
244	Jonáš Hauser
247	Wolf Mendel
259	Izák a Gabriel Schwälbl
265	Gabriel Fuhrmann, Veronika Fuhrmannová
268	Leopold Guttmann
273	sirotci Ludmily Goldšteinové
275	Rosalie Sternová, Mojžíš Guttmann
280	Emanuel Guttmann
282	Markus Beneš
344	David Eichberg
378	Jakub Schwälbl

Ž. o. táborská, jak ze seznamu patrno, byla ve stálém vzrůstu, čemuž značně napomohl i další r. 1841, kdy židům bylo dovoleno nabývati panských a městských pozemků. Magistrát i veřejnost s obavou hleděly na tento vzrůst, který nejcitelnější byl v obchodním životě města (r. 1844 bylo v T. proti 4 obchodům křesťanským 13 židovských) a velikou naději skládaly r. 1842 do projektu obnoveného dolování na Horkách, které by udělalo z T. město horní a tím pro židy uzavřené podle starého zákazu císaře Ferdinanda III. z r. 1648.

Významný r. 1848 přinesl nové útoky proti židům v důsledku špatného chápání nabytých svobod. Ostře bylo zejména útočeno proti tomu, že židé zaměstnávají křesťany v domácích pracích pomocných, což se příčilo starým zákazům z r. 1650, 1724 a 1818. Proto v roku konstituce obnovuje magistrát táborský znovu tento zákaz, proti kterému se židé bránili a ubránili. Po stránce osobní stal se středem útoku tabáčník Heřman Feigl, pocházející z Myslkovic, bydlící na domě č. 130. Také tento útok zůstal však bezvýsledným. Z této rodiny Feiglů pochází význačný český pracovník zahraniční Ludvík Feigl, bydlící po dlouhá léta ve Lvově.

Historická kapitola táborského žid. může se tím uzavříti. Zrušením zákazu ohledně získávání domovního majetku (1852) padla poslední přehrada a život o. ž. spojil se se širokým proudem ostatního života v městě. Jako jediná výjimka zůstala tu pouze žid. škola, o níž nutno aspoň stručně se zmíniti. Zal. byla r. 1844 [13]), ještě však těhož roku zanikla, a židé vrátili se k starému způsobu soukromého vyučování. R. 1864 byla škola znovu obnovena jakožto dvoutřídní škola obecná s vyučovací řečí německou. Správu její vedl David Bergler. Škola umístěna byla nejdříve v Pražské ulici č. 156, pak v ulici Střelnické č. 242, potom v Kotnovské ulici č. 138 a konečně v ulici Koželužské č. 142. V letech 80. v důsledku poklesu žáků přeměněna byla na jednotřídní a vykazovala: r. 1890 45 žáků (24 hochů, 21 dívek), r. 1892 44 žáků (25 hochů, 19 dívek), r. 1895 46 žáků (22 hochů, 24 dívek), r. 1897 51 žáků (21 hochů, 30 dívek). V témže roce přeměněna byla opět na dvoutřídní, ale brzy na to 3. prosince náhle uzavřena.

Drobné demonstrace oněch dnů (důsledky procesu polenského) nebyly, jak by se snad zdálo, příčinou uzavření žid. školy. Tu nutno hledati v řadách žid. jako výsledek činnosti uvědomělých Čechů-židů, kteří na zániku školy mají hlavní zásluhu. Byli to zejména redaktor M. Schönbaum, redaktor Pleschner, V. Guttmann, Boh. Stein, Dr. Bedřich Stern, M. Eisenstein a j.

Jako důležitý doplněk připojuji jména táborských rabínů. Již při dřívější zprávě o staré žid. škole učinil jsem stručné poznámky o učitelích (rebe), kteří však nejsou skutečnými rabíny. První rabín v T. byl dosazen teprve r. 1843, a byl jím

Guttmann Klemperer,

až do r. 1884, působil 40 let.

Po něm následoval Dr. Nehemiáš Kronberg (1884—1889), potom Dr. Natan Weisslovič (1890 až 1923). Po jeho smrti zůstalo místo rabína neobsazeno až do r. 1931, kdy rabínem se stává Desider Fischer. Úřad kantora ž. o. táborské zastává již po 45 r. Aron Reichard.

V posledním padesátiletí uplatňovali se židé v celém veřejném životě města T. význačnou měrou a to jak v průmyslu, obchodu a peněžnictví, tak i v samosprávě a životě spolkovém. Vystupovali všude jako živel klidný a rozvážný, přistupující k práci s vědomím zodpovědnosti. To, jakož i krajní umírněnost generace staré a vřelé české cítění generace mladé bylo základem pevného a upřímného soužití s ostatním občanstvem, jež nemohly porušiti uličnické výpady, tu a tam ještě na sklonku 19. stol. proti židům se opakující. Z řad Ž. o. táborské vyšel značný počet vynikajících mužů, jichž jména na poli průmyslového podnikání stejně jako v práci vědecké mají trvalý význam.

A přece perspektiva budoucnosti stojí za uváženou. R. 1884 bylo v T. celkem 455 židů, v r. 1933 pouze 265. Jak vysvětliti tento zjev? Vidím dvě příčiny: pozvolný přesun židů do středisk obchodních a průmyslových a zmenšená populace. První příčina nemá celkových zlých důsledků, neboť to, co ubude v místě jednom, přiroste v druhém. Velké však nebezpečí jest v příčině druhé. Vzpomeňme, jak značný počet dětí vykazovaly židovské soupisy starší doby, které jsem v této práci zaznamenal, a přirovnejme k tomu okolnost, že v dnešní době jest snad v T. pouze jedna žid. rodina, která má 4 děti, zatím co jest tu značný počet rodin zcela bezdětných, ač hospodářské poměry jsou tam všeobecně příznivé.

Prof. Dr. Viktor Guttmann pochází z jedné z nejstarších rodin táborských. Po absolvování gymnasia v Táboře navštěvoval českou universitu v Praze. Záhy poznal prof. dr. Frankenberger neobyčejné schopnosti dra Guttmanna a ustanovil jej na své laryngologické klinice svým asistentem.

Po smrti prof. Frankenbergra stal se přednostou této kliniky. Prof. Guttmann zanechal mnoho vědeckých spisů, které jemu věhlas zajistily. Krátce před svou smrtí stal se prvním profesorem Židem na fakultě lékařské. Zemřel příliš mlád 7. listopadu 1921 ve věku 42 let.

*

Chevra-kadiša byla znovu zřízena Davidem Fuhrmannem. Po jeho smrti ujal se vedení tohoto spolku Karel Mendl. Dnes jest předsedou Mořic Penížek, který má spolupracovníky Hugona Penížka a M. Eisensteina.

Všichni obětavě slouží krásné myšlence, důstojné pochovávání zesnulých souvěrců.

Dámský spolek „Channukka" pod vedením paní tov. Malvíny Vodičkové, blahodárně podporuje chudé a stará se o soudržnost v obci.

*

R. 1933 jest starostou n. o. ž. v T. Dr. Bedřich Stern, lékař, místostarostou Isidor Wodička, továrník, jednatelem Alois Mendl, velkoobchodník, účetním Mořic Eisenstein, soukromník [14]).

*

[1]) O historii táborského židovstva psal prof. Karel Thir ve svém monumentálním díle „*Staré domy a rodiny táborské*" I., II., Tábor 1920 a to jak v samostatné kapitole l. c., str. 643 a další, tak porůznu při jednotlivých domech, ke kterémužto předmětu téměř úplně vyčerpal materiál městského archivu táborského. Práce Thirova byla mi základem, z něhož jsem vycházel, připojiv k němu rozptýlené dosud zprávy další a doplniv jej pro ucelení podrobnostmi z městského archivu a pomocné literatury.

[2]) Při označení domů užívám vesměs t. zv. čísel nových, aby čtenář mohl se snadněji orientovati.

[3]) Jeho týká se pravděpodobně výpověď soukeníka Jana Volšovského z r. 1669, že „před prvním zavřením města" (r. 1618) v Táboře žid Markus v podružství žil.

[4]). Uveřejnil je po prvé K. Thir v knize „Hradiště hory Tábor jako pevnost v minulosti". Tábor, 1895. Str. 115—116. O Hyršlovi mluví se ještě v dekretu obce Táborské r. 1634. Viz přísl. místo.

[5]) Otiskl R. Hrdlička „Staré a nové letopisy táborské" 1931, seš. 23.

[6]) Zemský archiv, Bechyňský kraj, č. inv. 5, fol. 1785—1802.

[7]) Otiskl Thir l. c., str. 649.

[8]) K. Thir: „Z deníku Bartoloměje Zelenky, děkana táborského". Zprávy táborského musea 1909/10.

[9]) Thir l. c., 643.

[10]) Tento dům, stojící u Pražské brány, byl r. 1884 obcí od rodiny Kotrbelcovy zakoupen a zbořen.

[11]) Jméno Gutman psáno jest v zápisech městských různě: Gutman, Gutmann, Guttmann. Přepisoval jsem je dříve dle pramenů, od soupisu r. 1797 přidržuji se jistě jedině správného psaní Guttmann.

[12]) Thir l. c., str. 647.

[13]) Dle zápisu v pamětní knize školy, kterou mi laskavě zapůjčil pan rabín D. Fischer.

[14]) Pp. dr. Sternovi, M. Eisensteinovi, Al. Mendlovi a p. rabínovi D. Fischerovi děkuji za laskavé poskytnutou pomoc při této práci.